

УДК 37.013

*Тетяна Бурлака,
ORCID iD 0000-0002-8651-5448
методист навчально-методичної
лабораторії управління
розвитком регіональної освіти
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
tetiana.burlaka@moipro.mk.ua*

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ ЯКОВА ЧЕПІГИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються окремі педагогічні ідеї Я. Чепіги – українського педагога, ученого і громадського діяча щодо розбудови української національної школи в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа».

Актуальність і затребуваність вивчення спадщини визначного педагога зумовлена близькістю його науково-теоретичної, практичної бази та принципів організації освіти з сучасними реформаційними змінами в освітній галузі.

У взаємодоповнювальній єдності автор розглядає складові педагогічного успіху, визначені видатним педагогом, серед яких: високий професіоналізм, знання психології, відповідальність педагога перед суспільством.

Учитель є центральною фігурою освітнього процесу – рушійною силою розвитку школи як інституції, взірцем для наслідування, професіоналом, особистістю і патріотом, здатним до партнерської взаємодії з дитиною та її батьками задля її розвитку.

Серед інших важливих чинників, що впливають на результативність педагогічної праці та якість освіти, автор виокремлює такі характеристики, як: готовність учителя до змін, глибоке вивчення природи дитини, знання психології та вміння застосовувати психологічні закони в навчальному процесі; важливим аспектом морально-етичних і професійних якостей педагога є самовиховання, здатність до розвитку та саморозвитку, удосконалення і самовдосконалення.

Автор статті звертає увагу на дотичні особливості педагога чепігівської та сучасної шкіл, що характеризують педагога як приклад для наслідування, особу, відповідальну перед суспільством за навчання та національне виховання дитини. Розділяє думку Я. Чепіги щодо важливості духовної спадщини українського народу, наголошуючи на важливості національної ідентифікації вчителя і дитини, значущості рідної мови і культури як основних духовних складових, що будуть опорою дитини в дорослому житті.

Ключові слова: національна ідентичність; професійний розвиток педагога; самовиховання вчителя; саморозвиток і самовдосконалення.

© Бурлака Т. Ю., 2020

Вступ. Яків Феофанович Чепіга належить до тих визначних педагогів минулого, погляди і педагогічна спадщина яких мають актуальне значення для освіти і в наш час.

Український педагог, психолог, уче-

ний, громадський діяч, методист Я. Чепіга (справжнє прізвище – Зеленкевич) народився у 1875 році на Чернігівщині. Учитель-практик, викладач, науковий співробітник науково-дослідного інституту педагогіки в Харкові, засновник Педоло-

гічного інституту в Києві – такий професійний шлях Я. Чепіги. Його педагогічний доробок – понад 150 наукових праць (Богданець-Білоskalенко Н. І., 2016, с. 1).

Спадщина Я. Чепіги досить багатопланова, у наукових працях порушувалися питання розвитку української освіти, необхідності побудови нової системи освіти і виховання, що ґрунтувалася на глибокому вивченні природи дитини («Увага і розумовий розвиток дитини» (1911); «Страх і кара» (1912); «Брехливість у справі виховання» (1912)), створенні національної школи, яка повинна бути народною, національною, природною і вільною, визначенні її основних принципів (Чепіга Я. Ф., 1911, с. 25). Вагомою працею Я. Чепіги є «Проект української школи» (1913), у якій видатний педагог підсумував свої багаторічні дослідження, погляди, вимоги до нової української школи (Богданець-Білоskalенко Н. І., 2016, с. 1).

Поділяємо погляди щодо актуальності постулатів видатного педагога в сучасній школі Н. Богданець-Білоskalенко, яка виокремлює такі аспекти його спадщини, важливі для педагогіки сучасності:

- побудова освітнього процесу на принципах гуманізації, демократизації, природовідповідності, зв'язку навчання з життям, диференціації та індивідуалізації є науково-практичною основою функціонування освіти;
- запровадження методики навчання математики, у якій протиставляються формалістична система і наявний тісний зв'язок із практикою життя;
- пріоритетність розвитку індивідуальних і природних здібностей дитини;
- урахування вікових можливостей дитини, недопущення перевантаження під час навчання;
- вплив батька та матері як важливий чинник у навчанні дитини;
- визнання соціалізації одним із важливих завдань освіти;

- навчання як послідовний і доступний процес, який повинен викликати добрі настрої та звички в дітей (Богданець-Білоskalенко Н. І., 2016, с. 2).

Це лише окремі педагогічні ідеї видатного педагога, які є актуальними нині.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Процеси децентралізації, прийняття законів України: «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», реалізація Концепції «Нова українська школа», упровадження державного стандарту початкової освіти зумовили основні системні зміни в освіті України, серед яких: оновлення змісту освіти; перехід від знанневої парадигми до компетентнісної; співпраця педагогів, учнів та батьків на засадах педагогіки партнерства, запровадження інтегрованого навчання; створення нового освітнього середовища; надання свободи в діяльності вчителя.

Які з педагогічних ідей Якова Чепіги дадуть змогу реалізувати задекларовані реформаційні зміни в освіті сьогодні? Ознайомлення з його працями «Ґрунтовні принципи нормальної школи», «Педологія, або наука про дітей», першою працею-монографією «Самовиховання вчителя» (Чепіга Я. Ф., 1914) допомагає зрозуміти, що реформування сучасної системи освіти спрямоване на реалізацію окремих педагогічних ідей, про які писав автор багато років тому. Саме це викликає постійний інтерес науковців і педагогічних працівників до напрацювань видатного вченого.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Чимало науковців досліджували педагогічні надбання Я. Чепіги. Предметом досліджень були його погляди на організацію навчального процесу з різними віковими категоріями школярів, індивідуалізація навчання, образ учителя, важливість його морально-етичних і професійних якостей тощо.

Зокрема Л. Березівська розкриває ідеї Я. Чепіги щодо індивідуального підходу до учнів як провідного принципу шкіль-

ної освіти (Березівська Л. Д., 2016, с. 6–8). Л. Ніколенко серед основних теоретичних засад навчання й виховання молодших школярів у педагогічній спадщині Я. Ф. Чепіги виокремлює доброту, терпіння та гарний приклад педагога (Ніколенко Л. Т., 2000). Наталія Богданець-Білоskalенко, досліджуючи педагогічну спадщину Я. Чепіги, звертала особливу увагу на важливість постулатів великого педагога щодо професійного саморозвитку і самовдосконалення вчителя, його моральних цінностей, які слугуватимуть прикладом для дітей та дорослих (Богданець-Білоskalенко Н. І., 2012, с. 115).

Перелічені характеристики мають безпосереднє відношення до формування педагога нової освітньої формації. У сучасних умовах освітня галузь потребує не лише кваліфікованих кадрів, насамперед в освіті має працювати умотивований педагог, який володіє не тільки достатнім переліком професійних, а й морально-етичних якостей. Це має бути патріот своєї професії, орієнтований на здійснення професійної діяльності в швидко змінюваних внутрішніх та зовнішніх умовах.

Дослідження названих науковців співзвучні з основними завданнями, які стоять перед сучасними педагогами Нової української школи:

- максимальне врахування прав, інтересів і потреб дітей, розвиток їхніх здібностей; неупереджене і справедливе ставлення до дитини;
- формування ключових компетентностей, що сприятимуть успішній соціалізації випускника школи в майбутньому;
- організація освітнього процесу на засадах партнерської
- взаємодії, що передбачає повагу до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення, довірливі відносини, діалогічну взаємодію тощо;
- здатність педагога до саморозвитку і самовдосконалення (Концепція «Нова українська школа»,

2016, с. 14, 17).

Метою статті є дослідження окремих педагогічних ідей Якова Чепіги в контексті реформаційних змін в українській освіті. Для вирішення поставленої мети зроблено спробу визначити актуальність педагогічних постулатів великого педагога в сучасній українській школі.

Завдання статті полягають в осмисленні чепігівських ідей щодо професійного розвитку педагогічних працівників в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа», зокрема використання основ дитиноцентризму в педагогічній діяльності вчителя та морально-етичних якостей педагога; співвіднесенні педагогічних постулатів Якова Чепіги із розвитком сучасної української школи.

Виклад основного матеріалу. Концепція «Нова українська школа» центрована на дитині, її потребах, інтересах, розвитку. Це втілення гуманістичних засад сучасної української освіти, реалізація ідей дитиноцентризму, що беруть витoki з педагогіки В. Сухомлинського і розвиваються вченими Н. Бібік, М. Вашуленком, В. Кременем, О. Савченко, О. Сухомлинською», – зазначає Т. Сорочан (Сорочан Т. М., 2018, с. 1). До цього переліку видатних педагогів можна додати Я. Чепігу, адже одна з його педагогічних ідей визначає дитину центром особливої уваги вчителів і суспільства. Ця думка вченого наявна в багатьох його працях.

Основним об'єктом чепігівської школи, головним результатом ефективної професійної діяльності вчителя є дитина: «Цариною педагогічної діяльності вчителя є діти» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 141); «Істота, що звертає на себе увагу всього свідомого люду, у котрій той люду бачить свого духовного наслідника, своє будуче, котрій віддає всю свою любов, на яку тільки гідна людина, істота ця – дитина» (Чепіга Я. Ф., 1911, с. 29); «Центр ваги шкільної праці – дитина» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 134). Актуальність цього постулату вченого доводить Концепція «Нова українська школа».

У сучасних умовах, орієнтуючись на

Концепцію «Нова українська школа», педагоги здійснюють свою професійну діяльність на засадах дитиноцентризму, передбачаючи презумпцію талановитості кожної дитини, цінність дитинства, радість пізнання і розвиток особистості через формування критичного та креативного мислення учнів. Актуальним залишається виконання «завдання експериментальної педагогіки (про що писав Я. Чепіга) – вивчити духовну й фізичну природу дитини зі всіх боків, зібрати і систематизувати все, що торкається життя її, найти закони, котрим підлягає її організм, і на них вже науково створити педагогіку» (Чепіга Я. Ф., 1911, с. 30).

Іншими словами, будуючи траєкторію розвитку кожної дитини, учитель повинен урахувати її психолого-фізіологічні можливості, життєвий досвід, налагодивши співпрацю з батьками та оточенням дитини. Я. Ф. Чепіга наголошував, що вчитель не повинен ставити за мету змінити дитину. Його головне завдання – розглядіти здібності і таланти кожної дитини, цілеспрямовано, систематично, активно допомагати їхньому розвитку. Ефективність цього процесу забезпечить усебічне вивчення дитини, її сім'ї, оточення, а також урахування її національної індивідуальності. І надзвичайно важливим є те, що успішна реалізація цієї траєкторії розвитку можлива за умови партнерської взаємодії дитини, батьків та вчителя.

Отже, педагогічна діяльність центрована на дитині.

Логічно, що діяльність держави і суспільства в умовах реформаційних змін має бути центрована на вчителів. Адже саме від педагога насамперед залежить розвиток освіти в цілому та здобувачів освіти зокрема.

Забезпечити результативність упродовження задекларованих змін у сучасній освіті має педагог, зрозумівши, наскільки він сам готовий до змін і чи відчуває необхідність виходу зі звичної території комфорту. Освіта впродовж життя, учелецентризм, безперервність професійного розвитку, мобільність і системність стали

основними ознаками сучасного професійного середовища педагога Нової української школи.

Реформування освіти в Україні визначає нове розуміння професіоналізму педагогів як здатності самостійно діяти в інноваційному середовищі. Мають швидко змінюватися навички, що зумовлюють успіх педагогів у фаховій діяльності та кар'єрі, а також мають бути сформовані ціннісно-етичні установки як важливий особистісний компонент професійного самовдосконалення.

Навчити і виховати особистість, патріота, інноватора – таке замовлення від держави і суспільства отримала освітянська громада. Це зможе зробити педагог, котрий сам має високі моральні якості, відданий Батьківщині, шанує рідну мову і традиції українського народу, справжній професіонал своєї справи. В умовах сьогодення ми розглядаємо постать педагога як агента змін, умотивованого і здатного до самовдосконалення, саморозвитку задля великої справи навчання і виховання особистості, патріота, інноватора.

Я. Ф. Чепіга, ще багато років тому розуміючи важливість постаті педагога, чітко усвідомлював найголовніше, що проекти школи та ідеї щодо неї, реальне їх втілення значно залежать від особистості вчителя, його впливу на дитину. У першій праці-монографії «Самовиховання вчителя» автор акцентує увагу на важливості ролі педагога, його відповідальності перед суспільством та наголошує на важливості його авторитету та необхідності формування мотиваційно-ціннісної складової через самовиховання. І це ще одна педагогічна ідея видатного педагога «учитель – рушійна сила розвитку школи як інституції та взірець для наслідування».

Відома думка, що діти нас не слухають, вони нас наслідують. Саме тому Я. Чепіга розглядав педагога як приклад для наслідування, акцентував увагу на його самовихованні, удосконаленні професійних здібностях, виробленні в собі твердого характеру і волі. Покладаючи великі надії

у вихованні дитини на позитивний образ учителя, Я. Чепіга пише: «І чим більше він розширить коло своїх обов'язків, чим міцніше їх зв'яже з добром об'єктів своєї праці, чим глибше загляне своїм духовним зором у наслідки від свого діла, тим суворіше поставиться він до своєї особи, тим наполегливіше вимагатиме від себе виконання своїх обов'язків» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 129). Отже, відповідальність педагога, робота над собою, добро і справедливість є невід'ємними складовими його професійної майстерності.

Я. Чепіга, наводячи приклад зі «стоячою» і «текучою» водою, підкреслював переваги останньої: «Стояча вода гниє. Текуча, набираючись сили і моці в боротьбі з перешкодами, власними грудьми прориває собі річище, по якому невпинно несе себе – чисту, прозору. Повсякчасна праця над собою очищає душу і серце від намулу й життєвого бруду. Вона дає силу нести свої ширі поривання не засміченими неправдою до кінця днів» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 131). Учений підводить учителя до висновку, що треба рухатися вперед, освоювати нові знання, здобувати нові навички, мати чисту душу, тоді він досягне вершин у своїй професійній діяльності.

Учитель повинен уміти аналізувати, порівнювати, систематизувати, планувати, вирішувати проблеми, знаходити шляхи їх вирішення, використовуючи інноваційні технології та методи навчання і виховання. Учитель має бути дослідником і експертом, адже: «Шкільна праця і душа дитини – ще не досліджене поле. І поки там будуть старі методи вчителя, доки повно в ній буде несподіванок і насильства, доки ми не зможемо зважити впливу праці на дитину» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 135).

Що важливіше в характеристиці сучасного педагога – його моральні чесноти чи високий професіоналізм? На нашу думку, ці поняття суголосні.

Яків Чепіга вважав: «...для справжнього вчителя не досить досягти досконалості в методичних способах, бути гарним методистом: йому потрібно досягти певної

духовної висоти моральних переконань» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 130). Він наголошував на тому, що, діючи застарілими методами, в основі яких буде несправедливість і насилля, педагоги не зможуть досягти бажаних результатів як у професійній діяльності, так і не матимуть позитивного впливу на дитину. Я. Чепіга виступав ініціатором кардинальних змін у стосунках учителя, учнів та їхніх батьків, наголошуючи на довірливих і справедливих відносинах. Цей постулат видатного педагога ми можемо розглядати як зародок сучасних відносин між усіма учасниками освітнього процесу на засадах партнерства в Новій українській школі.

Сучасний педагог – коуч, фасилітатор, тьютор, модератор, медіатор, менеджер, консультант, наставник тощо. Такий різноплановий формат професійної діяльності передбачає комунікацію з різновіковими категоріями учасників освітнього процесу. Висока професійна комунікація дає можливість педагогу бути прикладом у наслідуванні не лише для учнів, а й для дорослих, серед яких колеги, батьки школярів, громадськість. Важливо, щоб це був приклад, гідний наслідування. Це підвищить і авторитет самого вчителя, і закладу, у якому він працює. Учений-просвітитель наголошує: «Учитель є зразком, його поведіння – прикладом для дорослих. Тому він повинен піклуватися не тільки про добро дитини, а й про добро дорослих, добро майбутнього народу і всієї людськості» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 120). «Щоб бути справжнім прикладом для інших, потрібно, щоб учитель досяг висоти загальнолюдських чеснот, безупинною працею виховав себе, поліпшив і вдосконалив свої здібності та виробив власний характер і волю» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 130). Ці слова видатного педагога підводять нас до такої сучасної педагогічної ідеї: «Учитель – особистість і патріот».

Я. Чепіга підкреслює, що «Педагогові більше, ніж кому іншому, потрібно вдосконалювати свій внутрішній зміст, дбати про розвиток чеснот, бо самі знання без мораль-

ного життя не зроблять його авторитетною культурною силою в громадянстві. Йому не можна і не годиться застигнути в однім раз назавжди створенім зразку. Учитель повинен поступово розвиватися» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 129). Важливість авторитету вчителя є беззаперечним аргументом.

Модель сучасного педагога поєднує в собі професійні й особистісні якості. Серед професійних виокремимо: глибокі фахові знання, справедливу вимогливість, педагогічну тактовність, прогностичність, науковість і інноваційність. Але високого професіоналізму недостатньо для виконання високої місії Вчителя.

У Концепції «Нова українська школа» зазначено: «Найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей.....» (Концепція «Нова українська школа», 2016, с. 19). Виховання є невід'ємною складовою всього освітнього процесу і має відбуватися на високих нотах учительської чистої, відкритої душі. Про це писав у монографії «Самовиховання вчителя» Я. Чепіга, наголошуючи на тому, що вміння навчати не є кінцевим ідеалом учителя: «Мало передати самі сухі, мертві знання – треба прищепити дитині, що є найліпшого в людині, вкласти в неї свою високу душу» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 130). Одне з основних завдань педагогічної діяльності – сформуванню в дитини повагу до загальнолюдських цінностей, переконати у їхній пріоритетності. Успішна соціалізація особистості, її модель поведінки в дорослому житті формуються в шкільному віці. Суттєвий вплив на розвиток ціннісних орієнтацій дитини, формування її характеру, розвиток волі і почуттів має сім'я, друзі і педагога.

Науковець В. Сидоренко наголошує, що важливими в наскрізному процесі виховання є формування таких цінностей:

- морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей);
- соціально-політичних (свобода, лідерство, демократія, культур-

не різноманіття, повага до рідної мови, культури, патріотизм, шанобливе ставлення до доквілля, повага до закону, солідарність, відповідальність» (Сидоренко В. В., 2018, с. 2).

Сформувати перелічені цінності здатний педагог соціально відповідальний, духовно багатий, гуманний, який має навички креативного та критичного мислення, творчий, який постійно вдосконалюється та самовдосконалюється, спроможний будувати відносини на демократичних засадах.

У контексті вирішення проблеми становлення й розвитку чепігівської національної української школи важливими є національна ідентифікація й учителя, і дитини, національне виховання педагога, національне розуміння маленького українця.

Особлива роль у національному вихованні відводиться вчителю: «На плечі вчителя покладено долю всього українського народу. І вчитель повинен стати щирим сином його, поєднати себе з його минулим, у сучаснім стати свідомим і активним членом однієї сім'ї з ним і працювати для майбутнього так, щоб діти народу були рідні йому за духом, переконаннями й ідеалами» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 143). Не можна навчити бути патріотом, учитель повинен бути свідомим патріотом своєї держави і народу.

Складовими національної школи є: рідна мова, культура, ментальність свого народу, традиції і звичаї. Учений підкреслює, що дитина, яка з ранніх літ чує рідну мову, зростає в рідній культурі, усвідомлюючи морально-етичні зразки, у дорослому житті йтиме послідовним шляхом національних переконань, що згодом передасть і своїм дітям. Саме тому вчитель зобов'язаний плекати й оберігати національність особистості, не намагатися насаджувати їй нерідне, чуже, що калічить її душу. Питання національного самовиховання та національного розуміння дитини видатний педагог вважає одним із ключових у формуванні громадянина (Богданець-Білокаленко Н. І., 2013, с. 5): «Виховані в нас чесноти покажуть нам і шлях до національного самовиховання; бо не можна любити

дитину і не знати її життя, не можна свідомо творити добро, не розуміючи, що добро для дитини; не знаючи ж дитини і її психіки, не можна бути до неї справедливим» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 144).

Кожна особистість унікальна. Усебічне вивчення дитини, урахування її індивідуальних особливостей (фізичних, розумових, емоційних і соціальних), інтересів, супровід її траєкторії розвитку, активна співпраця педагога з батьками, злагожденість їхніх спільних дій є запорукою навчання і виховання громадян країни, здатних бути її патріотами та дбати про її майбутнє.

Створена в сучасній школі атмосфера має бути сповнена свободою, довірою та добром. Дитина, яка почуватиметься безпечно, буде готова розкрити свої таланти. Необхідними атрибутами сприятливої шкільної атмосфери є дух українського народу: мова, культура, звичаї та традиції.

Я. Чепіга в монографії «Самовиховання педагога» наголошує на важливості таких духовних складових, як: рідна мова, яку «...дитина сприймає ... так, як вживає її народ, – зливається з народом через ідеї і розуміння, що передає їй її нація», «культура рідного народу, його настанови, правові, соціальні, державні й побутові переконання. І все це... виробляє певні правила поведінки та моральні погляди» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 142). А найголовнішим видатний педагог вважає те, що «дитина у своїй нації, в її духовній спадщині, має і опору, і захист серед життєвих пригод» (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 142). Висока місія сучасної школи полягає зокрема у вихованні патріотів, випускників із активною життєвою позицією, які діятимуть згідно з морально-етичними принципами і здатні приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини, що передбачено концептуальними засадами Нової української школи і на що спрямовані зусилля освітянської спільноти.

Нова школа, наслідуючи високі ідеї Я. Чепіги щодо становлення і розвитку на-

ціональної української школи, «буде плекати українську ідентичність...буде виховувати не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут країни та всього людства» (Концепція «Нова українська школа», 2016, с. 19).

А «довіренім нації», «довіренім народу» в цій нелегкій праці буде сучасний учитель, який, на думку великого педагога, несе високу відповідальність перед державою і суспільством за навчання і виховання громадян держави (Чепіга Я. Ф., 1914, с. 130).

Виконання важливого суспільного і державного замовлення – виховання особистості, інноватора, патріота залежить від учителя – патріота своєї професії, висококваліфікованого педагога-професіонала.

Висновок. Я. Ф. Чепіга наголошував, що вчитель – це та культурна сила, яка несе людям світло і знання!

Ознайомлення з окремими творами із педагогічної спадщини Я. Чепіги переконало в тому, що педагогічні й наукові доробки видатного педагога не втратили своєї значущості для сучасної освіти, школи. Його педагогічні ідеї спонукають до самопізнання, саморозвитку і самовдосконалення сучасного педагога.

Розбудовується Нова українська школа, у центрі якої – індивідуальність і неповторність дитини; високий професіоналізм і академічна свобода вчителя, що спрямовані на розвиток цієї дитини. Сучасна школа плекає українську ідентичність, що надзвичайно важливим уважав Я. Чепіга. Патріотизм, повага до життя, себе та інших людей, рідної мови, культури стали складовими ціннісно-етичного компонента особистості сучасного педагога.

Перспективи подальших досліджень педагогічної спадщини Я. Чепіги сприятимуть тому, що в сучасній українській школі проростуть зерна любові, справедливості, терпіння і доброти чепігівської національної школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березівська Л. Д. Яків Чепіга про індивідуальний підхід до учнів як провідний принцип шкільної освіти / Л. Д. Березівська // Вісн. Чернігів. нац. пед. у-ту. Серія : Педа-

гогічні науки. – 2016. – Вип. 133. – С. 6–9. – Бібліогр. : 9 назв.// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_133_4

2. Богданець-Білокаленко Н. І. Використання науково-методичних розробок вченого-педагога Я. Чепіги у практичній діяльності сучасної початкової школи / Н. І. Богданець-Білокаленко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/3fxSxHC>

3. Богданець-Білокаленко Н. І. Вимоги до вчителя у педагогічній концепції Якова Чепіги / Н. І. Богданець-Білокаленко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/3fxSuvJ>

4. Богданець-Білокаленко Н. І. Ідея формування національної самосвідомості в публікаціях Я. Чепіги в журналі «Світло»/ Н. І. Богданець-Білокаленко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/1gAfLR>

5. Богданець-Білокаленко Н. Образ учителя в педагогічних поглядах Якова Чепіги / Наталія Богданець-Білокаленко // Обрії. – 2012. – № 2. – С. 115–116.

6. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/>

7. Ніколенко Л. Т. Теоретичні засади навчання і виховання молодших школярів у педагогічній спадщині Я. Ф. Чепіги / Лідія Тимофіївна Ніколенко: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 2000. – 200 с.

8. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати / В. В. Сидоренко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/158553939.pdf>

9. Сорочан Т. М. Методична робота: підготовка вчителів до реалізації Концепції «Нова українська школа» / Т. М. Сорочан // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/OgAft7>

10. Чепіга (Зеленкевич) Я. Ф. Вибрані педагогічні твори : навчальний посібник / упор., науков. редактор Л. Д. Березівська / Інститут педагогіки АПН України. – Харків : «ОВС», 2006. – 328 с.

11. Чепіга Я. Ф. Грунтовні принципи нормальної школи // Чепіга Я. Ф. Вибрані педагогічні твори : навч. посіб. / упоряд., наук. ред. Л. Д. Березівська / Ін-т педагогіки АПН України. – Харків : «ОВС», 2006. – С. 25–28.

12. Чепіга Я. Ф. Педологія, або Наука про дітей / Чепіга Я. Ф. Вибрані педагогічні твори : навч. посіб. / упоряд., наук. ред. Л. Д. Березівська / Ін-т педагогіки АПН України. – Харків : «ОВС», 2006. – С. 29–33.

13. Чепіга Я. Ф. Самовиховання вчителя // Я. Ф. Чепіга. Вибрані педагогічні твори : навч. посіб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/KgAliMW>

РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИДЕЙ ЯКОВА ЧЕПИГИ В НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЕ

Бурлака Татьяна,

*методист учебно-методической лаборатории
управления развитием регионального образования
Николаевский областной институт
последипломного педагогического образования
ул. Адмиральская, 4-а, 54001, г. Николаев, Украина
tetiana.burlaka@moipro.mk.ua*

В статье рассматриваются отдельные педагогические идеи Я. Чепиги – украинского педагога, ученого и общественного деятеля по развитию украинской национальной

школы в контексте реализации Концепции «Новая украинская школа».

Актуальность и востребованность изучения наследия выдающегося педагога обусловлена близостью его научно-теоретической, практической базы и принципов организации образования с современными реформационными изменениями в образовательной сфере.

Во взаимодополняющем единстве автор рассматривает составляющие педагогического успеха: высокий профессионализм, знание психологии, ответственность педагога перед обществом.

Среди важных факторов, влияющих на результативность педагогической работы и качество образования, автор выделяет готовность учителя к изменениям, знание психологии, самовоспитание, способность развития и саморазвития, совершенствования и самосовершенствования.

Автор статьи обращает внимание на особенности педагога школы Я. Чепиги, характеризующие его как пример для подражания, лицо, ответственное перед обществом за обучение и национальное воспитание ребенка.

Ключевые слова: национальная идентичность; профессиональное развитие педагога; самовоспитание учителя; саморазвитие и самосовершенствование.

DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL IDEAS OF YAKOV CHEPIGA IN NEW UKRAINIAN SCHOOL

Burlaka Tetiana,
methodologist

Laboratory of regional development
and education management

Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine
tetiana.burlaka@moippo.mk.ua

The article considers some pedagogical ideas of Yakiv Chepiga who was a famous teacher and a public figure. The author considers Chepiga's Ukrainian national school in the context of the current «New Ukrainian School» Concept. The study of this teacher's legacy is due to the resemblance of his practice and principles of modern education.

The author studies the pedagogical success' components, which were defined by Yakiv Chepiga. They include high professionalism, psychology knowledge, the teacher's responsibility to society.

A teacher is seen as a central figure in the learning process, as well as a driving force of school development, a role model and a patriot, who is able to cooperate with a child and their parents.

Among other important factors influencing the quality of education the author singles out the teacher's flexibility, deep study of the child's nature and applying psychological laws in the learning process. Another aspect of a teacher job is constant self-education and improvement.

The author of the article agrees with the opinion of Yakiv Chepiga on the importance of Ukrainian cultural and national heritage in the learning process that later supports the child in their adulthood.

Keywords: national identity; professional development of a teacher; self-development and self-improvement of a teacher.

REFERENCES

1. Berezivska, L. D. (2016). Yakiv Chepiha pro indyvidualnyi pidkhid do uchniv yak providnyi pryntsyv shkilnoi osvity [Jacob Chepiga on the individual approach to students as a guiding principle of school education]. *Visn. Chernihiv. nats. ped. u-tu. Seriia: Pedahohichni nauky*, 133, 6–9. – Bibliohr.: 9 nazv. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_133_4 (ukr).
2. Bohdanets-Biloskalenko, N. I. Ideia formuvannia natsionalnoi samosvidomosti v publikatsiiakh Ya. Chepihy v zhurnali «Svitlo»/: <https://cutt.ly/1gAfiLR> [The idea of forming national self-consciousness in the publications of J. Chepiga in the magazine «Light»]. Retrieved from: <https://cutt.ly/1gAfiLR> (ukr).
3. Bohdanets-Biloskalenko, N. (2012). Obraz uchytelia v pedahohichnykh pohliadakh Yakova Chepihy [The image of the teacher in the pedagogical views of Jacob Chepiga]. *Obrii*, 2, 115–116 (ukr).
4. Bohdanets-Biloskalenko, N. I. Vykorystannia naukovo-metodychnykh rozrobok vchenoho-pedahoha Ya. Chepihy u praktychnii diialnosti suchasnoi pochatkovoï shkoly [The use of scientific and methodological developments of the scientist-teacher J. Chepiga in the practical activities of modern primary school]. Retrieved from: <https://cutt.ly/3fxSxHC> (ukr).
5. Bohdanets-Biloskalenko, N. I. Vymohy do vchytelia u pedahohichnii kontseptsii Yakova Chepihy [Requirements for a teacher in the pedagogical concept of Yakov Chepiga]. Retrieved from: <https://cutt.ly/3fxSuvJ> (ukr).
6. Chepiha, Ya. F. & Berezivska, L. D. (Ed.). (2006). Gruntovni pryntsypy normalnoi shkoly [Thorough principles of a normal school]. *Vybrani pedahohichni tvory*. In-t pedahohiky APN Ukrainy. Kharkiv : «OVS» (ukr).
7. Chepiha, Ya. F. & Berezivska, L. D. (Ed.). (2006). Pedolohiia, abo Nauka pro ditei [Pedology, or the Science of Children]. *Vybrani pedahohichni tvory*. In-t pedahohiky APN Ukrainy. Kharkiv: «OVS» (ukr).
8. Chepiha, Ya. F. Samovykhovannia vchytelia [Teacher self-education] *Vybrani pedahohichni tvory*. Retrieved from: <https://cutt.ly/KgAliMW> (ukr).
9. Chepigha (Zelenkevych), Ya. F. & Berezivska, L. D. (Ed.). (2006). *Vybrani pedahohichni tvory* [Selected pedagogical works]. Instytut pedahohiky APN Ukrainy. Kharkiv: «OVS» (ukr).
10. Kontsepsiia «Nova ukrainska shkola» [The Concept «New Ukrainian School»]. Retrieved from: <http://nus.org.ua/> (ukr).
11. Nikolenko, L. T. (2000). *Teoretychni zasady navchannia i vykhovannia molodshykh shkolariv u pedahohichnii spadshchyni Ya. F. Chepihy* [Theoretical principles of teaching and education of junior schoolchildren in the pedagogical heritage of J. F. Chepiga]. (Candidate's thesis). K. (ukr).
12. Sorochan, T. M. Metodychna robota: pidhotovka vchyteliv do realizatsii Kontseptsii «Nova ukrainska shkola» [Methodical work: preparation of teachers for realization of the Concept «New Ukrainian school»]. Retrieved from: <https://cutt.ly/OgAft7> (ukr).
13. Sydorenko, V. V. Kontseptualni zasady Novoi ukrainskoi shkoly: kliuchovi kompetentnosti, tsinnisni oriientyry, osviti rezultaty [Conceptual principles of the New Ukrainian school: key competencies, values, educational results]. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/158553939.pdf> (ukr).